

projectplan flora en fauna

Hoog Dalem

gemeente Gorinchem

7 juli 2006

projectnummer 89.32.02/60918

INHOUD

1	INLEIDING	1
1.1	AANLEIDING	1
1.2	INITIATIEFNEMER	1
1.3	RUIMTELIJK-ECOLOGISCHE BESCHRIJVING	1
1.4	BEOOGDE INGREPEN	2
2	WETTELIJK KADER	4
2.1	GEBIEDSBESCHERMING	4
2.2	SOORTENBESCHERMING	4
3	TOETSING	6
3.1	GEBIEDSBESCHERMING	6
3.2	SOORTENBESCHERMING	6
3.3	EFFECTEN	17
4	CONCLUSIE	19
4.1	GEBIEDSBESCHERMING	19
4.2	SOORTENBESCHERMING	19
4.3	ONTHEFFINGSAANVRAAG	21
4.4	AANBEVELINGEN	23

BIJLAGEN:

bijlage 1: gegevens natuurloket

bijlage 2: literatuurlijst

bijlage 3: kaart plangebied 1:25000

bijlage 4: veldonderzoek ad eco

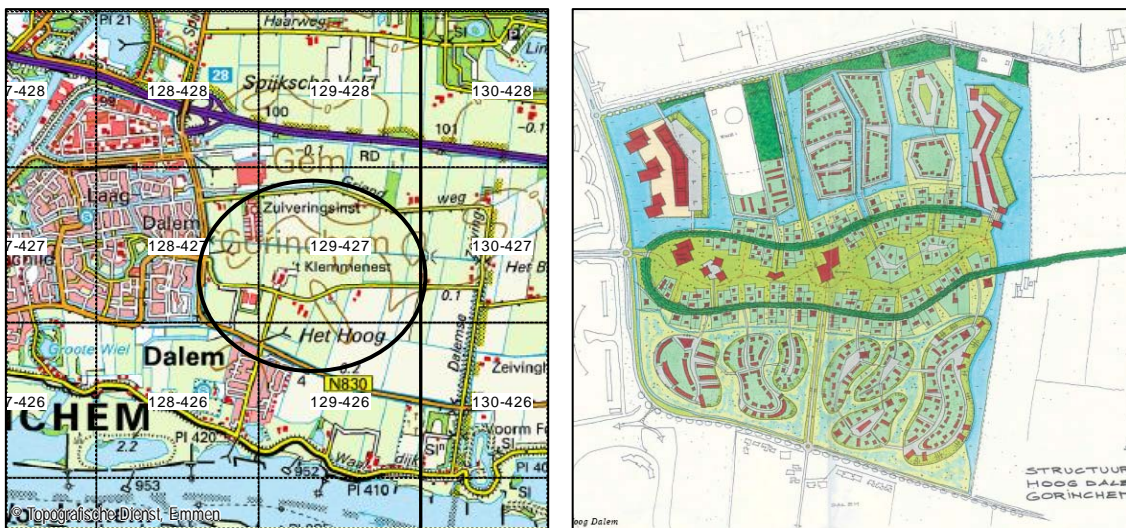
bijlage 5: kwalificatie ad eco

bijlage 6: afschrift toekenning ontheffing Flora- en faunawet

1 INLEIDING

1.1 AANLEIDING

De gemeente Gorinchem beoogt de realisatie van woningbouw met aanvullende voorzieningen ter plaatse van de locatie Hoog Dalem. Hoog Dalem ligt ten oosten van de bestaande stad. Bij ruimtelijke ingrepen, zoals een nieuwe woonwijk, dient rekening te worden gehouden met de natuurwaarden ter plaatse. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen soortenbescherming en gebiedsbescherming.

globale begrenzing en inrichting van het plangebied Hoog Dalem (kaart: www.natuurloket.nl)

Met betrekking tot de realisatie van woningbouw is een ecologisch onderzoek uitgevoerd, aanvullend op een quick scan flora en fauna op basis van een veldverkenning in 2004. Gebleken is dat door de ingreep beschermde, ontheffingsplichtige diersoorten negatief worden beïnvloed. Daarom is een ontheffing van de Flora- en faunawet nodig. Dit projectplan is als toelichting bij de ontheffingsaanvraag opgesteld. Het plan is gebaseerd op een gebiedsanalyse (ruimtelijk-ecologisch), beschikbare verspreidingsgegevens van beschermde planten en dieren, een veldverkenning en een gericht veldonderzoek.

1.2 INITIATIEFNEMER

De gemeente Gorinchem, gelegen in de provincie Zuid Holland, is de initiatiefnemer van dit plan samen met twee private partijen. De gemeente is verantwoordelijk voor de ruimtelijke plannen waarbinnen dit bouwplan mogelijk wordt gemaakt en daarmee de aanvrager van de ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet.

1.3 RUIMTELIJK-ECOLOGISCHE BESCHRIJVING

De locatie Hoog Dalem maakt deel uit van het rivierenlandschap van de Waal. Het plangebied rond de Laagdalemseweg (postcode 4213 KA) ligt in het kommengebied en deels op de stroomrug ten oosten van Gorinchem. Het kommengebied ter plaatse is grootschalig en open. Slechts enkele bebouwingselementen (een enkele boerderij en woning,

rioolwaterzuivering en asielzoekerscentrum) komen in het gebied voor. Het huidige Dalem bevindt zich op de stroomrug van de Waal.

impressies van het plangebied Hoog Dalem

Het gebied bestaat uit agrarische percelen, vooral grasland en enkele akkerlanden. Het gebied wordt begrensd door de Spijksesteeg in het westen, het dijkje van de Dalemse Zeiving in het oosten, de Griendweg in het noorden en de Graaf Reinaldweg in het zuiden. Zie bijlage 3 voor een topografische kaart 1:25.000.

Direct aangrenzend zijn er andere kenmerkende elementen uit het rivierenlandschap aanwezig, zoals griend en populierenbossen. Even ten noordoosten van het plangebied ligt het Lingebos, een groter boscomplex met een recreatief open water. Ten zuidoosten van het plangebied Hoog Dalem ligt Fort Vuren, een relict van de Nieuwe Hollandse Waterlinie.

Bovendien is op een hoger schaalniveau de ligging nabij de Waal van belang. De Waalwaterwaarden vormen een groot aaneengesloten natuurlijk terrein. Het systeem van wielen, poelen, de uiterwaarden met graslanden, natuurlijke oeverwallen, ruigtes en oobossen zijn belangrijke gegevens die het ecologisch functioneren bepalen. 's Winters is het uiterwaardengebied van belang voor overwinterende vogels, maar ook in het broedseizoen kennen de uiterwaarden grote aantallen dieren en planten.

1.4 BEOOGDE INGREPEN

Ten oosten van de kern Gorinchem, in het plangebied, wordt de wijk Hoog Dalem ontwikkeld. Ter plaatse worden 1.400 woningen gerealiseerd, alsmede ondersteunende commerciële en maatschappelijke voorzieningen. De ontwikkeling zal plaatsvinden in circa zes of zeven fasen van ongeveer 200 woningen over een periode van ongeveer 8 jaar.

Het stedenbouwkundig ontwerp voor Hoog Dalem voorziet in de realisatie van eilanden en linten, met daartussen groene ruimten en watervoorzieningen. De te bebouwen delen, de eilanden en de linten, moeten vanwege de bodemkundige en waterhuishoudkundige situatie in het gebied verhoogd worden aangelegd. Hiervoor worden de weidegebieden bebouwd. De bestaande bebouwing blijft echter bestaan.

Verder wordt een deel van de sloten gedempt, de centrale watergang wordt aangepast opgenomen in het plan en er worden een aantal nieuwe waterelementen gecreëerd. Ook worden de bestaande lanen langs de Laagdalemseweg verwijderd. De bomen zijn niet van een goede kwaliteit. In het plan worden deze vervangen door een bomenrij aan beide zijden van de weg. Ook worden langs een andere hoofdweg door de wijk bomen geplant. Hiertussen komt een parkachtig woongebied. De figuur op de volgende pagina geeft een overzicht van een mogelijke inrichting (op hoofdlijnen).

inrichtingsschets Hoog Dalem

2 WETTELIJK KADER

2.1 GEBIEDSBESCHERMING

2.1.1 *wettelijk kader*

Natuurgebieden of andere gebieden die belangrijk zijn voor flora en fauna kunnen op basis van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn worden aangemerkt als speciale beschermingszones (SBZ's). De verplichtingen uit de Vogel- en Habitatrichtlijn zijn in Nederland opgenomen in de nieuwe Natuurbeschermingswet 1998 die per 1 oktober 2005 van kracht is geworden. Hierin zijn de reeds bestaande staatsnatuurmonumenten ook opgenomen. Het is verboden projecten of andere handelingen te realiseren of te verrichten die, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van de natuurlijke habitats en de habitats van soorten kunnen verslechteren, of een verstorend effect kunnen hebben op de soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

Een andere vorm van gebiedbescherming komt voort uit aanwijzing van een gebied als Ecologische Hoofdstructuur. Voor dergelijke gebieden geldt dat het natuurbelang prioriteit heeft en dat andere activiteiten niet mogen leiden tot frustratie van de natuurdoelen. Anders dan bij gebieds- en soortbescherming is de status als EHS niet verankerd in de natuurwetgeving, maar dient het belang in de planologische afweging een rol te spelen. Dit valt onder de verantwoordelijkheid van het bevoegd gezag.

2.2 SOORTENBESCHERMING

2.2.1 *wettelijk kader*

Soortenbescherming is altijd aan de orde. Hiervoor is de Flora- en faunawet bepalend. De Flora- en faunawet is gericht op het duurzaam in stand houden van soorten in hun natuurlijk leefgebied. Deze wet heeft de beschermingsregels, zoals die ook in de Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn zijn opgenomen, overgenomen en voor de Nederlandse situatie toegepast.

Deze bescherming is als volgt in de Flora- en faunawet opgenomen:

het is verboden beschermde plantensoorten te plukken, verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen (artikel 8);

het is verboden beschermde diersoorten te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen (artikel 9), opzettelijk te verontrusten (artikel 10) en hun nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren (artikel 11).

2.2.2 procedurele gevolgen

De procedurele consequenties zijn afhankelijk van de soorten die door de ingreep worden beïnvloed. Kortweg kunnen er drie beschermingsregimes worden onderscheiden:

beschermingscategorie 1:

Een groot aantal beschermde soorten is in Nederland algemeen voorkomend. Denk daarbij aan soorten zoals konijn, veldmuis, egel, ree, bruine kikker en kleine watersalamander. Deze soorten zijn zo algemeen, dat zelfs als ze een keer geschaad worden, het voortbestaan van de soort niet in gevaar komt. Op basis van het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten uit de Flora- en faunawet mogen ruimtelijke ingrepen worden uitgevoerd die tot effect hebben dat de verblijfsplaatsen van deze soorten worden aangetast.

beschermingscategorie 2:

Voor beschermde soorten die niet zo algemeen zijn en dus extra aandacht verdienen (bijvoorbeeld eekhoorn, steenmarter, wild zwijn en alle vogelsoorten), geldt de vrijstelling alleen als er een goedgekeurde gedragscode is. In zo'n gedragscode geeft een sector zelf aan welke gedragslijnen men volgt om het schaden van beschermde soorten zo veel mogelijk te voorkomen. Ontheffing is voor deze soorten alleen nog nodig voor werkzaamheden die voortaan anders dan voorheen uitgevoerd worden. Zolang er nog geen gedragscode is, dient voor ingrepen die leiden tot verstoring of aantasting van deze soorten een ontheffing te worden aangevraagd.

beschermingscategorie 3:

Voor ongeveer honderd zeldzame soorten (o.a. das, boommarter) geldt géén vrijstelling als het gaat om ruimtelijke ingrepen. Dan is ontheffing van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit nodig, met uitgebreide toetsing. Ontheffingen worden slechts verleend wanneer er geen andere bevredigende oplossing voor de ingreep bestaat, de ingrepen vanwege dwingende redenen van groot openbaar belang dienen plaats te vinden en de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in gevaar komt.

Als een ruimtelijke ingreep rechtstreeks kan leiden tot verstoring of vernietiging van bepaalde beschermde soorten of hun leefgebied, kan het project in strijd zijn met de Flora- en faunawet. Voor het beoordelen van de doorwerking van het aspect soortenbescherming moet worden nagegaan of het plangebied beschermde soorten (zowel planten als dieren) herbergt. De mogelijke negatieve effecten van de ingreep op de betreffende soorten moeten worden beschreven.

Mochten er vaste rust- en verblijfplaatsen van meer strikt beschermde soorten worden aangetast, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd in het kader van de Flora- en faunawet. Hierbij worden vaak mitigerende en compenserende maatregelen gevraagd.

Artikel 2 van de Flora- en faunawet is een zorgplichtbepaling. Iedereen dient voldoende zorg in acht te nemen voor de in het wild levende dieren en hun leefomgeving. Dit houdt in dat bij het uitvoeren van werkzaamheden altijd rekening moet worden gehouden met aanwezige planten en dieren. Zo dienen maatregelen te worden getroffen om bijvoorbeeld verstoring tot een minimum te beperken. Dit kan door rekening te houden met kwetsbare perioden, bepaalde essentiële elementen te sparen of aanvullende inrichtingsmaatregelen te treffen.

3 TOETSING

3.1 GEBIEDSBESCHERMING

Hoog Dalem ligt op ongeveer een kilometer afstand van de rivier de Waal. De Waal is als speciale beschermingszone in het kader van de Vogelrichtlijn aangewezen. De aanwezigheid van Kleine Zwaan, Kolgans, Grauwe gans en Smient (waarvoor het gebied geldt als overwinteringsgebied en rustplaats) en Kwartelkoning (waarvoor de Waaluitwaarden behoren tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden) hebben geleid tot aanwijzing.

Het plangebied bestaat grotendeels uit weidegebieden die geen directe relatie hebben met de uiterwaarden. Gezien de ligging, de afstand en het lokale karakter van de ingreep zijn geen directe of verstorende invloeden te verwachten op de uiterwaarden van de Waal.

De soorten die hebben geleid tot aanwijzing hebben primair hun belang in de uiterwaarden. Dit zijn namelijk de geschikte foerageer- en overwinteringsgebieden. Het achterliggende gebied (met name de open komgronden) is uiteraard ook een belangrijke component, maar niet de aanleiding geweest om ook deze gronden aan te wijzen in het kader van de Vogelrichtlijn. Het plangebied met zijn weidegronden kan beperkt onderdeel uitmaken van het foerageergebied voor ganzensoorten die mede hebben geleid tot aanwijzing van de Waal. Deze zijn tijdens een veldinventarisatie niet waargenomen (zie bijlage 4 en hoofdstuk 3.2.8). Gezien het oppervlak van geschikte agrarische foerageergronden langs de gehele rivier zal het belang van het plangebied nabij de stad voor ganzen verwaarloosbaar zijn. Bebouwing van het plangebied zal als zodanig niet leiden tot een verminderde geschiktheid van de uiterwaarden van de Waal als vogelrichtlijngebied.

Het plangebied ligt niet binnen de provinciale Ecologische Hoofd Structuur (EHS). Wel geldt ook voor de EHS dat de Waaluitwaarden wel deze status hebben. Dit is vanuit de toetsing echter niet relevant, vanwege het lokale karakter van de effecten van de ingreep.

3.2 SOORTENBESCHERMING

3.2.1 *beschikbare gegevens flora en fauna*

Via natuurloket (www.natuurloket.nl, zie ook de bijlage) kan een indicatie worden verkregen van de beschikbaarheid van soortengegevens bij de verschillende Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's).

Het plangebied ligt in meerdere kilometerhokken. Bij de beoordeling is gekeken naar de kilometerhokken 128-427, 129-427 (overgrote deel), 128-426 en 129-426. Voor enkele soortengroepen zijn bestaande soortgegevens opgevraagd. Ook heeft SAB de situatie ter plekke bekeken (maart 2004).

Omdat in de quick scan flora en fauna voor Hoog Dalem (SAB, 2004) geen uitsluitend gegeven kon worden over het gebruik van het plangebied door meer strikt beschermde vleermuizen, vissen (kleine modderkruiper) en (weide)vogels, is een specifieke veldinventarisatie uitgevoerd naar het gebruik van het plangebied door deze soortgroepen. Het onderzoek is uitgevoerd door ecologisch onderzoeks- en adviesbureau Ad Eco door zicht-waarnemingen voor (weide)vogels, door bemonstering met een schepnet voor de kleine modderkruiper en voor de Vleermuizen waarnemen met een batdetector, Petterson 100. Het gebied is bezocht op 30 maart 2006 voor een eerste verkenning. Op 28 april bij vrij koud helder weer (10 -15 °C) en op 12 mei, bij redelijk weer, ongeveer 19-16 °C en weinig wind, is het onderzoek uitgevoerd (zie bijlage 4).

3.2.2 vaatplanten

FLORON heeft verspreidingsgegevens van de plantensoorten in de omgeving van het plangebied gerapporteerd (Vreeken, 2004). Daarbij zijn de gegevens geleverd uit het kilometerhok 149-426, het enige kilometerhok dat binnen het plangebied valt en waarvan soortgegevens beschikbaar zijn.

De enige beschermde soort die is waargenomen volgens FLORON is zwanebloem. Zwanebloem is een soort van ondiep, voedselrijk water. Tijdens de veldinventarisatie door Ad Eco is de zwanebloem ook in de sloten in het plangebied aangetroffen (zie bijlage 4).

FLORON noemt als aandachtsoorten (indicatief voor bepaalde biotooptypen) die voorkomen in het kilometerhok de soorten: moeslook, kamgras, bruin cypergras, cipreswolfsmelk, kattendoorn, kleine pimpernel en goudhaver. De meeste aandachtsoorten (kleine pimpernel, moeslook, goudhaver, kattendoorn en cipreswolfsmelk) zijn binnen dit kilometerhok op de rivierdijk, in de uiterwaarden of op de kribben in de Waal te verwachten. Het is echter niet uit te sluiten dat één of enkele van deze soorten ook voorkomen in de berm van de N830. Bruin cypergras komt voor op droogvallende rivieroever. Binnen het plangebied Hoog Dalem is deze soort zeker niet te verwachten.

Kamgras zou mogelijk wel voor kunnen komen in het agrarisch gebied. Deze soort is dan beperkt tot extensief gebruikt grasland.

Een ecooloog van SAB heeft het plangebied in maart 2004 verkend. Op basis van de biotoopeigenschappen kan worden aangenomen dat ter plaatse van de eigenlijke ontwikkelingen nauwelijks sprake is van specifieke biotopen die bijzondere plantensoorten herbergen. Het betreft immers grotendeels agrarische gronden die als zodanig in gebruik zijn en redelijk intensief worden gebruikt.

De volgende groeiplaatsen kunnen worden onderscheiden:

agrarische gronden en slootkanten:

De agrarische gronden vormen geen groeiplaats voor natuurlijke vegetatie. Alleen langs onverharde paden en in slootkanten is de vorming van een (enigszins) natuurlijke vegetatie mogelijk. Bij de waterlopen is geen sprake van natuurlijk(vriendelijk)e oevers. De waterlopen hebben een redelijk technische inrichting en nergens is sprake van een goed ontwikkelde oevervegetatie. Ook ontbreekt hiertoe de ruimte. Slechts beschermde plantensoorten die algemeen voorkomen (zwanenbloem en eventueel gewone dotterbloem) zouden hier kunnen voorkomen. Andere bijzonderheden worden niet verwacht.

wegbermen:

De bermen langs de Laagdalemseweg zijn relatief breed. Op basis van de beheerssituatie wordt hier een kruidenrijke vegetatie verwacht. Deels is er sprake van een opgaande beplanting van lindes langs deze weg.

erven en tuinen:

In het plangebied zijn enkele woonpercelen en agrarische erven aanwezig. Hier is de concentratie boombeplanting groter dan in de rest van het open kommengebied.

conclusie

In het eigenlijke plangebied is dus nauwelijks sprake van natuurlijke groeiplaatsen. Beschermde plantensoorten die vaak indicatief zijn voor bijzondere omstandigheden zijn hier dan ook niet te verwachten.

De directe omgeving van het plangebied kent wel enkele bijzondere elementen, zoals grienden met oude knotbomen en open water (Waal, wielen). Deze elementen spelen een rol in de ecologie van het plangebied Hoog Dalem en de omgeving.

3.2.3 zoogdieren

Het rivierengebied staat er niet om bekend om bijzondere leefgebieden voor zoogdieren te herbergen. Ook in het rapport Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland (Dijkstra) wordt de omgeving van het plangebied niet genoemd. Dit betekent overigens niet dat het gebied niet van belang kan zijn voor beschermde zoogdiersoorten.

De Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming heeft de beschikbare gegevens geleverd van het plangebied en de ruime omgeving (VZZ, 2004). Het onderzoeksgebied bestaat uit negen kilometerhokken in de omgeving van Dalem (128-426 t/m 428, 129-426 t/m 428 en 130-426 t/m 428). In het kilometerhok waarbinnen het plangebied Hoog Dalem grotendeels ligt (km-hok 129-427), zijn slechts gegevens bekend over mol en woelrat.

conclusie

Onderzoek naar kleine zoogdieren heeft nooit plaatsgevonden. Er zijn in de omgeving enkele waarnemingen en doodvondsten bekend van de gewone bosspitsmuis. Deze soort komt in tal van biotopen voor en binnen het onderzoeksgebied vooral in kruidenrijke wegbermen en dijken. Daarnaast zijn waarnemingen en sporen bekend van mol, haas, konijn, woelrat, bunzing en vos binnen de betreffende kilometerhokken. Van de hermelijn is een enkele waarneming bekend van het Lingebos. In de onmiddellijke omgeving zijn ook waarnemingen bekend van de veldmuis.

Het agrarisch gebied met aangrenzend tuinen en de beschutting van opgaande elementen kan prima dienst doen als leefgebied voor soorten als de egel, wezel, hermelijn en muizen. De mol komt ook vrijwel overal voor en zal alleen akkergronden mijden in verband met de reguliere grondwerkzaamheden. Ook de gemiddeld hoge grondwaterstand kan voor de mol een beperkende factor zijn.

De bruine rat en de muskusrat, die ook in het gebied zijn waargenomen, hebben geen beschermde status. De bruine rat en muskusrat zijn gebonden aan water dat in de omgeving van het plangebied ook volop aanwezig is.

Aanvullend mogen op basis van de Atlas van de Nederlandse zoogdieren (Broekhuizen e.a., 1992) ook de volgende zoogdieren worden verwacht: egel, rosse woelmuis, ree, wezel, hermelijn en dwergmuis. De ree is een soort die zeer algemeen voorkomt. Op basis van de nabije ligging van bebouwing zal de ree zich in het plangebied sporadisch vertonen en dan bovendien zeer tijdelijk.

3.2.4 vleermuizen

De kilometerhokken zijn volgens VZZ redelijk goed onderzocht op vleermuizen. Er heeft tweemaal onderzoek plaatsgevonden in het zomerhalfjaar naar vleermuizen (binnen het zomerseizoen van 1999). Er is geïnventariseerd met een zogenaamde bat-detector, een apparaat waarmee ultrasone geluiden van rondvliegende vleermuizen kunnen worden opgespoord en gedetermineerd. Dit onderzoek heeft opgeleverd dat in het onderzoeksgebied de volgende vleermuissoorten foeragerend zijn aangetroffen:

- Laatvlieger;
- Watervleermuis;
- Baardvleermuis spec.;
- Rosse vleermuis;
- Ruige dwergvleermuis;
- Gewone dwergvleermuis;
- Gewone grootoorvleermuis.

Overigens zijn er geen waarnemingen van vleermuissoorten in het kilometerhok 129-427. Van deze soorten zijn de watervleermuis en rosse vleermuis binnen het onderzoeksgebied alleen aangetroffen boven de waterpartijen van het Lingebos. Van de gewone grootoorvleermuis is een kleine verblijfplaats bekend op de kerktoren van Dalem. De waarnemingen van de overwinterende vleermuizen hebben alleen betrekking op Fort Vuren, net gelegen in provincie Gelderland. Hier zijn zes soorten overwinterend aangetroffen, namelijk watervleermuis, baardvleermuis en gewone grootoorvleermuis. Incidenteel zijn hier overwinterende exemplaren van laatvlieger en dwergvleermuis spec. aangetroffen.

Vleermuizen hebben een hoge beschermingsstatus. Daarom wordt nagegaan welke biotopen de soorten stellen en welke rol het plangebied mogelijk speelt voor deze soorten.

gewone dwergvleermuis

De dwergvleermuis is een soort van gesloten tot halfopen landschap. De dwergvleermuis is een algemene soort en komt vrijwel overal in Nederland voor. In elk dorp of stad kunnen wel één of meerdere kolonies worden aangetroffen.

Ook op het platteland zijn ze te vinden zolang het landschap daar niet te open is. Gedurende het hele jaar gebruiken dwergvleermuizen vooral gebouwen als verblijfplaats. Ze jagen hoofdzakelijk binnen een straal van circa 2 km tot 5 km van de verblijfplaats.

Dwergvleermuizen jagen in de beschutting van opgaande elementen: in bebouwing in tuinen en bij straatlantaarns, bij wateren, in bossen en langs de bosrand en in en langs lanen, bomerijen en houtwallen. Vliegroutes liggen zoveel mogelijk langs lijnvormige landschapselementen.

ruige dwergvleermuis

De ruige dwergvleermuis lijkt veel op de gewone dwergvleermuis maar is iets groter en grover gebouwd. De ruige dwergvleermuis komt vrijwel overal in Nederland vrij algemeen voor. De ruige dwergvleermuis leeft vooral in een halfopen bos- en waterrijk landschap. Vaak jagen ruige dwergvleermuizen langs bosranden, in lanen, boven open plekken in bos en langs houtwallen. Waterpartijen en beschutte oevers vormen een belangrijk onderdeel binnen het leefgebied. Ze jagen ook graag bij straatlantaarns. Bebouwing en open gebied zijn minder in trek als jachtgebied. Vliegroutes tussen verblijfplaats en jachtgebied liggen zoveel mogelijk langs lijnvormige structuren in het landschap.

gewone grootoorvleermuis

De gewone grootoorvleermuis komt verspreid over heel Nederland voor, maar nergens in grote aantallen. De soort is sterk gebonden aan kleinschalig landschap en bosgebieden en is in de open polderlandschappen een zeldzaamheid. Gewone grootoorvleermuizen jagen in de directe omgeving van de verblijfplaats tot op een afstand van maximaal 3 km. De gewone grootoorvleermuis gebruikt zeer uiteenlopende soorten verblijfplaatsen. Ze worden in de zomer aangetroffen op zolders, achter betimmeringen, daklijsten en vensterluiken, in spouwmuren en onder dakpannen, in holten en spleten in bomen en in nest- en vleermuiskasten. Ze vormen meestal groepen van 5 tot 25 dieren, die verspreid een groot aantal verblijfplaatsen naast elkaar gebruikt. Ze verhuizen vaak. Als winterverblijf worden vooral ondergrondse ruimten gebruikt, zoals oude steenfabrieken, bunkers, forten, vestingwerken en ijskelders, maar ook een enkele keer in boomholtes.

laatvlieger

De laatvlieger is een soort van open tot half open landschap. Hij komt algemeen voor in Nederland. Het zwaartepunt van zijn verspreiding ligt in laag-Nederland: in het noorden en noordwesten van het land. De soort heeft geen sterke binding met verschillende landschapstypen. Vliegroutes volgen waar mogelijk lijnvormige structuren, maar laatvliegers vliegen bij gunstige weersomstandigheden ook grotere afstanden door open gebied. De dieren leggen hooguit 45 km af tussen zomer- en wintergebieden. Om deze reden wordt verwacht dat de verspreiding van de laatvlieger in de winter nauwelijks afwijkt van de verspreiding in de zomer. In Nederland bewoont de laatvlieger het hele jaar uitsluitend gebouwen. Ze bewonen een netwerk van verschillende huizen tot op hooguit enkele honderden meters uit elkaar. Ze verhuizen soms, maar zijn in principe erg plaats- en gebiedstrouw. Soms wordt een en hetzelfde huis jaar na jaar als zomer- en winterverblijf gebruikt. De jachtgebieden liggen in een straal van 1 - 5 (zelden meer) kilometers rondom de kolonie. Laatvliegers foerageren in open en halfopen gebieden, altijd op enige meters afstand van obstakels of begroeiing.

De dieren jagen ook wel boven weiland en vooral in de late zomer en het najaar vangen ze grote insecten rondom en boven straatlantaarns.

watervleermuis

De watervleermuis leeft van insecten die het vangt boven wateroppervlaktes. De watervleermuis is een algemene soort in Nederland en komt vrijwel overal (in de buurt van water) in Nederland voor. In de zomermaanden verblijven Watervleermuizen vaak in boomholten. 's Winters zoekt deze vleermuis vorstvrije, vochtige kelderachtige ruimten op zoals forten en bunkers.

baardvleermuis spec.

De habitat van de baardvleermuis is zeer gevarieerd. Ze zoeken hun prooi bij voorkeur boven water en weilanden. Ze overwinteren in (mergel)grotten, muurspleten, kelders, bunkers en soms zelfs in huizen.

rosse vleermuis

De rosse vleermuis is een uitgesproken boombewonende soort. Zowel solitaire mannetjes, groepen vrouwtjes met jongen als dieren in winterslaap gebruiken boomholten als onderkomen. De vlucht van de rosse vleermuis doet enigszins denken aan die van de gierzwaluw: hoog en snel. De vleugels zijn dan ook lang en smal. De afstand tussen dagrustplaats en jachtgebied wordt in de regel in een snelle rechte vlucht afgelegd, op een hoogte van honderd meter of meer. Jachtplaatsen liggen meestal in open terrein, waar met snelle duiken op insecten gejaagd wordt. De rosse vleermuis jaagt vooral boven water en moerassige gebieden, maar ook wel rond felle straatverlichting, zelfs boven drukke verkeerspleinen.

Op basis van de biotoopeisen van de vleermuizen die mogelijk in (de omgeving van) het plangebied voorkomen, is het uitgesloten dat het plangebied zelf verblijfsplaatsen herbergt voor deze soorten. In het plangebied ontbreken de specifieke verblijfsplaatsen (in elk geval de winterverblijven) zoals oude bomen en bebouwingselementen als forten. Wel is duidelijk dat de omgeving van het plangebied een belangrijke speelt en dan met name Fort Vuren en het Lingebos. Waarschijnlijk is ook de waarde van het plangebied Hoog Dalem als foerageergebied beperkt. Doorgaande lijnstructuren in de vorm van opgaande beplanting ontbreken en de grootschalige openheid wordt door de meeste vleermuissoorten niet graag opgezocht.

veldinventarisatie

Omdat locatiespecifieke gegevens in het eigenlijke plangebied grotendeels ontbraken en de vleermuizen een belangrijke beschermingsstatus hebben, is het gebruik van het plangebied nader onderzocht door ecologisch onderzoeksbureau Ad Eco. Er werden tijdens dit onderzoek later op de avond aan de Laagdalemseweg vleermuizen waargenomen. Het gaat hierbij alleen om gewone dwergvleermuizen. Het late tijdstip wijst erop dat er geen vleermuizen hun verblijfplaats hebben aan de Laagdalemseweg. Er foerageerden toen 4-8 gewone dwergvleermuizen.

Bij de zuiveringsinstallatie en de houtopstanden ten westen hiervan vlogen 4-6 gewone dwergvleermuizen die waarschijnlijk ergens op het terrein van de zuiveringsinstallatie verblijven. Deze installatie en aanliggende elementen worden gehandhaafd. Elders in het gebied zijn geen vleermuizen waargenomen.

conclusie

In het plangebied zijn geen vaste rust- en verblijfplaatsen aanwezig. De bestaande houtopstanden aan de Laagdalemseweg maken wel onderdeel uit van een foerageerelement met een (beperkte) functie voor gewone dwergvleermuizen. Het belang van dit specifieke element voor vleermuizen wordt echter niet groot geacht omdat het geen doorlopend element betreft (zie luchtfoto/plankaart pagina 3) en er in de omgeving (de bebouwde kom) voldoende foeragemogelijkheden zijn voor vleermuizen.

3.2.5 *amfibieën*

Het rivierengebied en dan met name de gebieden in en rond de uiterwaarden staan te boek als belangrijke leefgebieden voor amfibieën. De afwisseling van (stilstaand) open water in de vorm van poelen, rivierstrangen, oude wielen etc met ruigtebegroeiing en een geschikt landbiotoop is voor veel amfibiesoorten een gunstig habitat.

Volgens RAVON (www.ravon.nl), een particuliere gegevens beherende organisatie die verspreidingsgegevens verzamelt van onder andere amfibieën, vermeld in verspreidingsgegevens uit 2004 het voorkomen van een aantal algemeen voorkomende soorten als bruine kikker, gewone pad en kleine watersalamander. Ook komen in de uurhokken de meer strikt beschermde soorten rugstreeppad, heikikker en kamsalamander voor.

De aanwezigheid van algemene, weinig kritische soorten als gewone pad, bruine kikker, groene kikker en mogelijk ook kleine watersalamander, is waarschijnlijk in en rond het plangebied. Ook op basis van de atlas van de Nederlandse amfibieën en reptielen (Bergmans, 1986) kan dit worden afgeleid.

Amfibieën stellen een drietal eisen aan hun leefomgeving. Er dient een geschikt voortplantingselement aanwezig te zijn in de vorm van een poel of ondiepe watergang zonder vissen. Verder dient er een geschikt landbiotoop aanwezig te zijn wat kan worden opgesplitst in een zomer en winterbiotoop. Sommige amfibieën overwinteren op het land, anderen echter ook onder water. De meer strikt beschermde soorten stellen hierbij ook striktere eisen aan hun leefomgeving.

Van de meer strikt beschermde soorten wordt nagegaan aan welke biotoopeisen hun leefgebied moet voldoen.

kamsalamander

De kamsalamander is een grote salamandersoort die leeft in diepere poelen. Deze soort wordt veel in wielen en poelen in de uiterwaarden aangetroffen, maar kan ook landinwaarts voorkomen. In de omgeving van de poel moet opgaande beplanting in de vorm van bosjes of houtsingels aanwezig zijn. Ongeveer 95% van de populatie verblijft binnen 50 meter van de poel volgens een Engelse studie uit 2005 (Edgar, 2005).

heikikker

De heikikker is een soort, die voorkomt in vochtige heidegebieden, in niet te zure, ondiepe poelen. Deze soort wordt echter ook in veengebieden en uiterwaarden veel aangetroffen. De voorplanting vindt plaats in ondiepe, zwak zure, maar niet voedselrijke poelen. Het grootste gedeelte van het jaar bevindt deze soort zich echter op het land, waarbij het dier vooral leeft in ruigtes en opgaande beplanting nabij de poel.

rugstreeppad

Deze paddensoort is een pionierssoort bij uitstek. De rugstreeppad verblijft in gebieden die tijdelijk of permanent in een pioniersstadium verkeren, een hoog dynamische omgeving dus. De voorplanting vindt plaats in zeer ondiepe poelen. De dieren overwinteren buiten het water, waar ze zich ingraven in vergraafbaar zand. De rugstreeppad komt veel voor in de uiterwaarden en de duinen. Deze soort wordt echter ook veel op opgespoten bouwterreinen aangetroffen.

conclusie

Op basis van de terreineigenschappen worden alleen algemeen voorkomende amfibie-soorten verwacht. Het plangebied is nu een intensief gebruikt weidegebied, wat zich kenmerkt door voedselrijkdom, intensief beheer en geringe dekking. Poelen of geschikte verblijfselementen voor meer strikt beschermde soorten zijn niet aanwezig in het plangebied. Tijdens de veldinventarisatie door Ad Eco, bij het bemonsteren van water op vissen, is alleen de bastaard kikker aangetroffen.

Hoewel het plangebied in de huidige situatie niet geschikt is voor de rugstreeppad, kan het plangebied bij het opbrengen van losse grond wel een geschikt leefgebied worden.

3.2.6 reptielen

RAVON geeft alleen een oudere, geïsoleerde melding van het voorkomen van de ringslang in de omgeving. In het rivierengebied is dit ook de enige te verwachten soort.

ringslang

De ringslang leeft vooral in een nabij watergangen, waardoor en waarlangs het dier zich verplaatst. Nabij de watergangen dienen voldoende ruigtes en bosjes aanwezig te zijn, evenals singel e.d. Verder heeft het dier voor de voorplanting een broeihoop in de buurt nodig. Dergelijke elementen zijn vaak in de uiterwaarden te vinden.

conclusie

De aanwezigheid van reptielen is vaak beperkt tot natuurgebieden en uiterwaarden. Het intensief gebruikte plangebied herbergt geen biotopen voor de ringslang. Met deze soortengroep hoeft dan ook geen rekening te worden gehouden.

3.2.7 vissen

Binnen het plangebied is sprake van enkele watergangen. De meest geschikte voor vissen is de Kleine Wetering, de grotere watergang die door het weidegebied loopt. Omdat dergelijke watergangen in laag gelegen weidegebieden geschikt zijn voor beschermde vissoorten als de kleine modderkruiper, is nader onderzoek naar deze soort aanbevolen in de quick scan flora en fauna (SAB, 2004).

kleine modderkruiper

De kleine modderkruiper is een relatief algemene soort in het westen van Nederland, maar ook in de rest van Nederland komt het diertje voor. Deze vissoort is een langwerpige, slangachtige visje wat foerageert en verblijft op en in de modder van sloten en grotere watergangen die langzaam stromend of stilstaand water hebben. Het dier kan overleven in zuurstofarme situaties en in zeer ondiep water.

veldinventarisatie

In april en mei 2006 is een veldinventarisatie naar vissen uitgevoerd door ecologisch adviesbureau Ad Eco. Bij een uitgebreid onderzoek is in de hoofdwetering éénmaal een kleine modderkruiper gevangen. Andere vissoorten zijn niet waargenomen (zie bijlage 4).

conclusie

De vangst van slechts één exemplaar van de kleine modderkruiper bij een uitgebreid onderzoek geeft aan dat het om een kleine populatie van deze soort gaat die gebruik maakt van de sloten in het plangebied. Hoogstwaarschijnlijk worden ook de sloten buiten het plangebied door deze soorten gebruikt.

3.2.8 vogels**broedvogels**

SOVON heeft de waarnemingen gerapporteerd van broedvogels (Klaassen, 2004). Het gebied is in 1998-2000 onderzocht op het voorkomen van broedvogels in het kader van het Atlasproject voor Broedvogels. Kilometerhok 129-428 is daarbij op alle soorten onderzocht. Waargenomen soorten zijn:

Torenvalk	Huiszwaluw	Fitis	Kauw
Fazant	Graspieper	Goudhaan	Zwarte Kraai
Kievit	Witte Kwikstaart	Staartmees	Spreeuw
Grutto	Winterkoning	Matkop	Huismus
Tureluur	Roodborst	Pimpelmees	Vink
Houtduif	Merel	Koolmees	Groenling
Koekoek	Zanglijster	Boomkruiper	Tjiftjaf
Boerenzwaluw	Grote Lijster	Wielewaal	Grote Bonte Specht
Ekster			

Het plangebied Hoog Dalem ligt in een open kommengebied, grotendeels bestaand uit weidegronden. Deze omgeving biedt broedplaatsen voor diverse bodembroeders zoals kievit, grutto, tureluur en fazant.

Op de overgang van landelijk gebied naar een woonkern mogen ook diverse soorten worden verwacht die goed in dorpskernen gedijen en tevens op en rond woon- en boerenerven voorkomen. Gebonden aan erven en bebouwing in of langs het agrarisch cultuurlandschap zijn soorten als boerenzwaluw, witte Kwikstaart, kauw, spreeuw en huismus.

Opgaand bos is geschikt voor zanglijster, staartmees, houtduif, koolmees, grote bonte specht en vink. Ook de wielewaal is een soort die in de loofbossen voorkomt (buiten het plangebied). In het plangebied zijn geen geschikte ontwikkelde loofbossen aanwezig voor een soort als de grote bonte specht.

wilde eend in het kommengebied, meerkoet in de sloot langs het griend

In totaal zijn 2 soorten van de Rode Lijst aangetroffen: grutto en tureluur. Er wordt specifiek gekeken naar de potenties van het plangebied voor deze soorten, omdat deze soorten een bedreigde status hebben.

grutto en tureluur

De grutto is het nationaal symbool voor de weidevogels. De kritische weidevogels, waartoe ook de tureluur behoort, zijn in Nederland sterk achteruitgaand. Het ideale biotoop van extensieve graslanden met een hoge grondwaterstand wordt steeds meer verkleind. Nederlandse grutto's broeden bij voorkeur op vochtige veengraslanden en leven van wormen en ander klein gedierte dat op of in de bodem leeft. Oorspronkelijk broedden grutto's op riviergraslanden en hoogvenen. Vandaag de dag zijn grutto's in die gebieden nauwelijks nog te vinden. De grutto heeft een, tot recentelijk, uitstekend habitat gevonden in graslanden in agrarisch gebruik. Nu verdwijnt de grutto ook daar bijzonder snel. Tureluurs zijn van oorsprong vogels van toendra's, hoogvenen en zilte steppen. In Nederland broedt de soort vooral op schorren en kwelders, vochtige en structuurrijke weidegronden en in mindere mate elders in slootrijke open gebieden. In de broedtijd worden vooral insecten en kleine, in slikkige sloten levende waterdieren, gegeten. De tureluur weet zich in goede broedgebieden te handhaven, maar verdwijnt uit sub-optimale gebieden. Als de afname van de tureluur op de binnendijkse weidegronden in het huidige tempo doorgaat, zal hij in Nederland rond 2010 vrijwel verdwenen zijn. Alleen een goed weidevogelbeheer kan het tij hier nog doen keren. Omdat de tureluur gemiddeld een week later tot broeden komt dan de grutto, zijn de maatregelen tegen vroeg maaien (niet maaien en beweiden voor 15 juni) zelfs nog belangrijker voor deze soort.

watervogels

Tellingen van watervogels in het rivierengebied zijn tevens beschikbaar. In de ruime omgeving van het plangebied waren ganzen slechts in geringe aantallen aanwezig. Opmerkelijk is wel het voorkomen van een groep van 1300 brandgansen in het seizoen 2000/2001.

Andere wintervogels die voorkwamen zijn: knobbelzwaan, kleine zwaan, kolgans, grauwe gans, soepgans, indische gans, canadese gans, brandgans en nijlgans. Laatstgenoemde soort werd ook tijdens het veldbezoek in maart 2004 aangetroffen.

veldinventarisatie

Vanwege het mogelijk belang van het plangebied voor zeldzame weidevogels als grutto en watervogels als ganzen, is het plangebied nader onderzocht op de aanwezigheid van vogels in het voorjaar van 2006 door ecologisch adviesbureau Ad Eco.

Tijdens dit nader onderzoek zijn de volgende soorten aangetroffen (zie ook kaart in bijlage 4):

- 13 paar Kievieten;
- 1 paar grutto's;
- 2 paar scholeksters;
- 1 paar graspiepers.

Verder broeden de soorten wilde eend, meerkoet, waterhoen, tjiftjaf, vink, zwartkop, roodborst, winterkoning, merel en zanglijster in het plangebied. Ook zijn de volgende soorten gezien: nijlgans (max. 35), stormmeeuw, zilvermeeuw, kleine mantelmeeuw, houtduif en ekster aanwezig.

conclusie

Dit houdt in dat het belang van het plangebied voor rode lijst soorten als de grutto niet groot is. De aanwezigheid van één paar is marginaal. Het plangebied blijkt wel van belang voor Kievieten en brandganzen. In de omgeving zijn echter voldoende foerageer- en verblijfsmogelijkheden aanwezig voor deze soorten.

3.2.9 *insecten (vlinders, libellen, sprinkhanen) en overige soortengroepen*

Binnen deze overige soortengroepen is het aandeel beschermde soorten beperkt. De beschermde soorten zijn vaak zeer locatiespecifiek en gebonden aan zeer bijzondere biotopen.

conclusie

Gezien het karakter van het plangebied is het niet aannemelijk dat er bijzondere en beschermde vlinders, libellen of andere soorten zullen voorkomen. Nader onderzoek naar deze soortengroepen wordt dan ook niet nodig geacht.

3.3 EFFECTEN

3.3.1 plangebied als natuurlijk leefgebied voor beschermde soorten

Samenvattend kan over de geschiktheid van het plangebied voor de verschillende soortengroepen worden gesteld:

soortengroep	geschiktheid rivierengebied	geschiktheid plangebied Hoog Dalem	toelichting op plangebied Hoog Dalem
vaatplanten	0/+	0/-	Vrijwel geen natuurlijke standplaatsen
reptielen	-	-	Geen geschikte leefomgeving
amfibieën	+	0	Wel water aanwezig, maar geen poelen en/of oeverbegroeiing
vissen	0/+	0/+	Water is aanwezig, maar niet zeer geschikt
vogels	+	0/+	Met name van belang voor weidevogels en nijlgans
zoogdieren	0	0	Beperkte waarde voor zoogdieren
vlinders en overige insecten	0	-	Geen structuurrijkdom aanwezig

3.3.2 verlies aan biotopen

Het open, agrarische plangebied wordt omgezet in woonpercelen met tuinen, met daartussen enkele openbare water- en groengebieden.

De open (voormalig agrarische) gronden zijn met name van belang als foerageergebied voor een aantal soorten in de omgeving van het plangebied. Met name kleine zoogdieren, vogels en een enkele amfibiesoort maken gebruik van dit terrein. Door de omvorming naar woonpercelen zal deze foerageermogelijkheid voor een aantal soorten definitief beëindigd worden, omdat deze soorten zich niet makkelijk aanpassen aan een bewoonde omgeving met mensen.

De bescherming van vogels berust binnen de Flora- en faunawet op de bescherming van nesten. Realisatie van de bouwplannen moet dan ook starten buiten het broedseizoen om te voorkomen dat nesten verloren gaan.

Om de foerageermogelijkheden voor vleermuizen en ook vogels te behouden is het aan te bevelen rekening te houden met een onbebouwde ruimte langs de bestaande opgaande beplanting. Op deze manier kunnen de bomen een rol blijven spelen in zowel de foerageergebieden en rust- en broedgebieden van diverse soorten. Na de realisatie van de plannen zullen verscheidene broedvogels en kleine zoogdieren de tuinen in het gebied koloniseren. Bij aanleg van poelen of meer ruimte voor waterpartijen zullen ook zeker diverse amfibiesoorten zich vestigen.

Omdat de watergangen in het plangebied worden aangetast zal dit leiden tot biotoopverlies voor de kleine modderkruiper, een ontheffingsplichtige soort in het kader van de Flora- en faunawet. In de nieuwe situatie zijn echter wel weer geschikte watergangen aanwezig.

De lijnstructuren langs de Laagdalemseweg zullen ten behoeve van dit plan worden gekapt en opnieuw worden aangeplant. Aangezien de vleermuizen tijdens de veldinventarisatie pas laat werden gesignaleerd, wordt verwacht dat vaste rust- en verblijfplaatsen ver buiten het plangebied liggen. Omdat het lijnelement buiten het plangebied niet ver doorloopt (zie luchtfoto pagina 3) zal de functie van dit element voor vleermuizen beperkt zijn en is het niet geschikt als vliegroute. In de nieuwe situatie wordt het plangebied door de aanleg van meer groenelementen en lijnelementen meer geschikt voor de gewone dwergvleermuis dan nu het geval is. Door de kap van bestaande bomen en de benodigde ontwikkelingstijd van nieuwe bomen zal (dit lijnelement in) het plangebied tijdelijk ongeschikt als onderdeel van het foerageergebied voor vleermuizen. In de omgeving, vooral de bebouwde kom, zijn echter voldoende andere foerageerelementen voor de gewone dwergvleermuis aanwezig. Van een aantasting van essentiële elementen in het leefgebied is daarom geen sprake.

3.3.3 *verstoringseffecten*

Bij verstoring kan onderscheid worden gemaakt in tijdelijke en permanente verstoring. Het eerste is aan de orde bij grond- en bouwwerkzaamheden. Bij de aanleg van de woningen zal er een tijdelijke activiteit zijn van machines, transport en bouw. Deze handelingen kunnen door geluid, drukte en fysieke effecten gevolgen hebben voor ter plaatse aanwezige beschermde planten en dieren.

Uit voorzorg is het aan te raden om te voorkomen dat soorten in hun meest kwetsbare periode worden verstoord. Dit geldt dan met name voor het broedseizoen van weidevogels, dat in de regel is aan te duiden als de periode half maart tot half juni. Verstoring gedurende het broedseizoen kan gevolgen hebben voor het broedsucces.

Permanente verstoringseffecten zullen uitgaan van het gebruik van de nieuwe woningen. Denk daarbij aan geluid, betreding (hondenuitlaatplek, wandelaars), verontrusting (bewegingen) en lichtverstoring. Er kunnen verzachtende inrichtingsmaatregelen worden getroffen om de effecten te beperken.

4 CONCLUSIE

4.1 GEBIEDSBESCHERMING

Het plangebied Hoog Dalem bestaat hoofdzakelijk uit weidegronden met verspreid wat bebouwing. Het plangebied ligt nabij het Vogelrichtlijngebied de Waal, op ongeveer een kilometer afstand. Het plangebied heeft geen relatie met de uiterwaarden en de daar aanwezige biotopen. Gezien de ligging, de afstand en het lokale karakter van de ingreep zijn geen invloeden te verwachten op de uiterwaarden van de Waal.

Gezien het oppervlak van geschikte agrarische foerageergronden langs de gehele rivier zal het belang van het plangebied nabij de stad voor ganzen verwaarloosbaar zijn. Bebouwing van het plangebied zal als zodanig niet leiden tot een verminderde geschiktheid van de uiterwaarden van de Waal als vogelrichtlijngebied.

Het plangebied ligt ook niet in of nabij de Ecologische Hoofdstructuur, waardoor ook deze vorm van gebiedsbescherming niet van toepassing is.

4.2 SOORTENBESCHERMING

In het kader van de Flora- en faunawet dient te worden nagegaan of vaste rust- en verblijfsplaatsen door de ingreep worden aangetast (verwijderd, ongeschikt gemaakt) of dieren opzettelijk worden verontrust (zoals dat bijvoorbeeld op luchthavens gebeurt om vogels te weren). Invloeden die leiden tot een verminderde geschiktheid als bijvoorbeeld foerageergebied zijn niet ontheffingsplichtig, tenzij het een zodanig belang betreft dat bij het wegvallen van deze functie ook vaste rust- en verblijfsplaatsen niet langer kunnen functioneren.

4.2.1 *algemeen voorkomende soorten*

De meeste van de (mogelijk) in het plangebied voorkomende soorten zoals haas, veldmuis, gewone pad en bastaard kikker zijn beschermd volgens het lichte beschermingsregime van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten geldt dat aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen op basis van een vrijstelling mogelijk is, zonder dat er sprake is van procedurele consequenties.

4.2.2 *meer strikt beschermde soorten*

Een aantal van de voorkomende soorten zijn meer strikt beschermde soorten, soorten waarvoor bij aantasting van vaste rust- en verblijfsplaatsen procedurele consequenties in het kader van de Flora- en faunawet van toepassing zijn. Het gaat daarbij om vogels, de gewone dwergvleermuis en de kleine modderkruiper.

broedvogels

Als de activiteiten met betrekking tot de realisatie van de woonwijk buiten het broedseizoen starten is er geen sprake van aantasting of verstoring van actieve nestplaatsen. Nesten mogen in het broedseizoen niet worden verstoord.

gewone dwergvleermuis

Tijdens nader onderzoek naar het gebruik van het plangebied door vleermuizen zijn nabij de zuiveringsinstallatie zijn 4 tot 6 vleermuizen waargenomen, die mogelijk daar verblijven. Dit element wordt echter gehandhaafd zodat van aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen geen sprake is. Verder werden later op de avond langs de Laagdalemseweg 4 tot 8 foeragerende gewone dwergvleermuizen aangetroffen. Vaste rust- en verblijfplaatsen zijn tijdens dit nader onderzoek niet aangetroffen en ook elders in het gebied zijn geen vleermuizen gesignaleerd. Het belang van het plangebied voor vleermuizen is daarmee beperkt.

De bomen langs de Laagdalemseweg wordt echter gekapt, waardoor de functie van dit element als foerageergebied tijdelijk vervalt. Dit betekent dat een beperkt gebruikt foerageerelement wordt aangetast. Van een belangrijke foerageerelement of een vliegroute is geen sprake. Het lijnelement eindigt buiten het plangebied en vormt geen doorgaande verbinding (zie pagina 3). In de toekomst wordt het plangebied met de groene lijnelementen langs wegen, andere groenelementen, tuinen en waterpartijen uitgebreider dan nu het geval is en daarmee geschikter voor vleermuizen als de gewone dwergvleermuis.

Vleermuizen zijn strikt beschermd volgens beschermingscategorie 3 van de Flora- en faunawet en bijlage IV van de Habitatrichtlijn.

kleine modderkruiper

Tijdens uitgebreid nader onderzoek door Ad Eco is éénmaal een kleine modderkruiper waargenomen. Aangezien er slechts één exemplaar is waargenomen zal de functie van de sloten voor deze soort beperkt zijn en wordt er slechts een kleine populatie verwacht. Omdat de sloten in het plangebied gedeeltelijk worden gedempt en de hoofdwatgang aangepast wordt opgenomen in het plan, worden het leefgebied en vaste rust- en verblijfplaatsen van de kleine modderkruiper aangetast. De kleine modderkruiper is een soort uit de 2^e beschermingscategorie van de Flora- en faunawet.

rugstreepad

Op het ogenblik is het plangebied niet geschikt voor de rugstreepad. Rugstreepadden overwinteren echter in braakliggende en opgespoten, vergraafbare (zandige) terreinen. Bij grondwerkzaamheden en als zand wordt opgespoten, wordt het terrein wel geschikt voor deze strikt beschermde soort. Aanbevolen wordt daarom het terrein niet langer dan strikt noodzakelijk braak te laten liggen. Speciale aandacht gaat uit naar de periode half augustus tot half april.

Eventuele maatregelen zijn:

- paddenschermen plaatsen, vooral als de bouw langere tijd wordt stil gelegd in braakliggende toestand;
- afdekken of dempen van natte plekken.

4.2.3 algemene voorwaarden in het kader van de Flora- en faunawet

Verder zijn er een tweetal algemene voorwaarden vanuit de Flora- en faunawet altijd van toepassing:

in het broedseizoen van vogels (globaal van half maart tot half juli) mogen de vegetatie (waaronder weidegronden) en bosjes in het plangebied niet worden verwijderd of bewerkt. Ook mogen er geen grondwerkzaamheden worden gestart. Werkzaamheden tijdens deze periode zouden leiden tot directe verstering van broedvogels en het broedsucces. Alle vogels zijn beschermd. Er is geen vrijstelling te verkrijgen in het kader van de Flora- en faunawet voor activiteiten die vogels in hun broedseizoen zou kunnen verstoren;

op basis van de zorgplicht volgens artikel 2 van de Flora- en faunawet dient bij de uitvoering van de werkzaamheden voldoende zorg in acht te worden genomen voor de in het wild levende dieren en hun leefomgeving. Dit houdt in dat bij het uitvoeren van werkzaamheden altijd rekening moet worden gehouden met aanwezige planten en dieren. Zo dienen maatregelen te worden getroffen om bijvoorbeeld verstering tot een minimum te beperken. Dieren moeten de gelegenheid hebben om uit te wijken en mogen niet opzettelijk worden gedood.

4.3 ONTHEFFINGSAANVRAAG

kleine modderkruiper

De kleine modderkruiper is een soort uit de tweede beschermingscategorie van de Flora- en faunawet, en een soort waarvoor zonder gedragscode een ontheffingsplicht geldt. Omdat de gemeente Gorinchem niet in het bezit is van een dergelijke gedragscode is in dit geval een ontheffing noodzakelijk.

Omdat de kleine modderkruiper een soort uit de tweede beschermingscategorie van de Flora- en faunawet is, moet worden voldaan aan een zogenaamde lichte toets. Dit betekent dat de activiteit niet mag leiden tot aantasting van de gunstige staat van instandhouding van de soort.

Onder het huidige regime van de Flora- en faunawet zal het nodig zijn om voor verstering en aantasting van het leefgebied van het leefgebied en vaste rust- en verblijfplaatsen van de kleine modderkruiper een ontheffingsaanvraag ex. artikel 75 Flora- en faunawet in te dienen. In het bijgaande overzicht wordt dit weergegeven.

ruimtelijke ingreep	gevolg	beschermd soort	overtreding artikel Flora- en faunawet	ontheffing aangevraagd voor de periode
Aanleggen van een nieuwe woonwijk en daarvoor gedeeltelijk dempen en wijzigen van watergangen	aantasting van vaste rust- en verblijfplaatsen en vervoeren en onder zich hebben in verband met verplaatsen.	kleine modderkruiper	Artikel 9 Artikel 11 Artikel 13	15 oktober 2006 tot 15 oktober 2011*

*Het woningbouwproject Hoog Dalem wordt over een periode van minimaal 8 jaar gerealiseerd. Omdat de maximale aanvraagperiode 5 jaar is, zal na deze periode een verlenging van de ontheffing worden aangevraagd.

er is sprake van een bij de wet genoemd belang

Uitvoering en werkzaamheden in het kader van een ruimtelijke ingreep worden beschouwd als een bij de wet genoemd belang. Aan dit criteria wordt derhalve voldaan.

doet geen afbreuk aan de gunstige staat van instandhouding

De Kleine modderkruiper leeft verspreid over bijna geheel Europa. Het diertje werd lange tijd aangemerkt als zeldzaam binnen Nederland, maar dit blijkt een misvatting. Door vaker en gericht te inventariseren op het voorkomen van kleine vissoorten (o.a. met behulp van schepnetten) is de laatste decennia een beter beeld van de verspreiding van deze soorten verkregen. Hoge aantallen kleine modderkruipers worden aangetroffen in diverse laagveen- en zeekleigebieden evenals in de oeverzones van het IJsselmeer (www.minInv.nl). Door deze ingreep in een kleine populatie komt de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in het geding.

Aangezien de ingreep slechts een onderdeel van het slotenstelsel in de omgeving betreft, sloten die ook niet ongeschikt zijn als leefgebied, wordt niet de gehele lokale populatie aangetast. Ook voor de lokale populatie komt de gunstige staat van instandhouding niet in het geding.

belang van de ingreep en alternatieve oplossingen met het oog op ruimtelijke ingrepen

Het gemeentelijke grondgebied van Gorinchem ligt ingeklemd tussen verschillende natuurlijke en onnatuurlijke barrières. Hierdoor ligt bij stedelijke ontwikkeling de nadruk op inbreidingslocaties. Naast de ontwikkeling van inbreidingslocaties speelt mee dat Gorinchem voor een flinke herstructureringsopgave wat betreft het verouderde woningaanbod staat, met name in Gorinchem-West. Door noodzakelijke verdunning in Gorinchem-West, neemt de woningvraag in Gorinchem alleen maar toe. Uitbreiding van Gorinchem is vanwege de genoemde barrières uitsluitend mogelijk in oostelijke richting. Hoog Dalem volgt dan ook op een eerdere uitbreidingswijk in dezelfde richting, namelijk Laag Dalem (-Zuid).

Op 17 januari 2006 hebben Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland het ontwerp van de partiële herziening van het streekplan Zuid-Holland Oost, reparatie bebouwingscontouren vastgesteld. Ook voor Hoog Dalem heeft deze contourcorrectie in de genoemde partiële herziening zijn beslag gekregen. Hoog Dalem is na het onherroepelijk worden van de streekplanherziening gelegen binnen de stedelijke bebouwingscontouren. Dit betekent dat ook beleidsmatig de uitbreiding van Gorinchem is onderbouwd en geaccordeerd op een hoger overheidsniveau.

voorwaarden/mitigerende maatregelen

Om negatieve invloeden op de kleine modderkruiper te beperken worden er een aantal voorwaarden gesteld:

De maanden juni en juli zijn de meest kwetsbare periode voor de kleine modderkruiper (voortplanting). In deze periode dienen geen werkzaamheden aan de watergangen te worden uitgevoerd;

De aanwezige kleine modderkruipers zullen de te dempen watergangen waarschijnlijk niet ontvluchten, omdat deze soort zich overdag en bij verstoring in de modderlaag verschuilt. Bij geheel of gedeeltelijk dempen van watergangen dienen de aanwezige kleine modderkruipers in een nabijgelegen watergang te worden uitgezet. Dit kan door een te dempen watergang af te dammen, tot op 20 cm. waterdiepte leeg te pompen en de aanwezige exemplaren dan weg te vangen;

De hoofdwatgang wordt op een aantal punten verbreed. Dit dient langzaam en gefaseerd te gebeuren zodat eventueel aanwezige dieren niet gedood worden. Slib wat wordt opgeschept dient te worden gecontroleerd. Eventuele vissen dienen weer te worden teruggezet;

De maatregelen dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een ter zake kundige op het gebied van vissen.

verzachtende omstandigheden

Verzachtende omstandigheid in dit geval is dat in de nieuwe situatie een groter deel van het plangebied geschikt is als leefgebied voor deze soort en de bestaande grote watergang gedeeltelijk wordt gehandhaafd en zelfs verbreed.

Verder worden in de nieuwe woonwijk de slootkanten natuurlijker ingericht dan nu het geval is, waardoor het leefgebied van de kleine modderkruiper na enkele jaren kwalitatief beter wordt dan in de huidige situatie het geval is. Er is dus sprake van een blijvende verbetering van het leefgebied van de kleine modderkruiper.

4.4 AANBEVELINGEN

Er zijn een aantal vrijblijvende aanbevelingen te doen met betrekking tot de inrichting van de nieuwe woonwijk:

natuurvriendelijke inrichting van de oevers:

Hiermee wordt de variatie in taluds en daarmee de ecologische kwaliteit vergroot.

Voor een aantal soorten (bijvoorbeeld amfibieën en de kleine modderkruiper) kan zo een aanvullend nieuw leefgebied worden geboden. Door te variëren in oeverbegroeiing zal ook de geschiktheid voor kleine zoogdieren en insectensoorten toenemen; beperken van de buitenverlichting, met name aan de randen van het gebied;

conditie van de bestaande houtopstanden verbeteren door meer structuur terug te brengen. Dit kan door de ondergroei (kruid en struiklaag) ruimte en ontwikkeling te bieden. Hiermee kunnen deze elementen voor zoogdieren en vogels verbeterd.

De beplanting dient met enige regelmaat te worden onderhouden om ook op de langere termijn de beoogde structuur te kunnen handhaven.

BIJLAGE 1: GEGEVENS NATUURLOKET

KILOMETERHOKKEN

RAPPORTAGE VERSPREIDING BESCHERMDE EN BEDREIGDE SOORTEN

Rapportage voor kilometerhok 128 / Y:426					
Soortgroep	Soort uit Flora- en faunawet	Soort uit Habitat-/ Vogelrichtlijn	Rode lijst soort	Volledigheid	Actualiteit
Vaatplanten	3		3	goed	1/1/'90-1/10/'01
Mossen			1	matig	1/1/'80-1/8/'03
Korstmossen				niet onderzocht	1/1/'80-1/8/'03
Paddestoelen				niet onderzocht	1/1/'75-1/1/'03
Zoogdieren	3	1		slecht	1/1/'90-1/1/'03
Broedvogels				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'02
Watervogels	45	-	-	goed	'90/'91 -'01/'02
Reptielen				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Amfibieën				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Vissen				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Dagvlinders				matig	1/1/'92-1/4/'03
Nachtvlinders				niet onderzocht	1/1/'80-1/1/'03
Libellen				matig	1/1/'90-1/1/'03
Sprinkhanen				matig	1/1/'90-1/1/'03
Overige ongewervelden				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'03

Rapportage voor kilometerhok X: 128 / Y:427

Soortgroep	Soort uit Flora- en faunawet	Soort uit Habitat-/ Vogelrichtlijn	Rode lijst soort	Volledigheid	Actualiteit
Vaatplanten			1	goed	1/1/'90-1/10/'01
Mossen				niet onderzocht	1/1/'80-1/8/'03
Korstmossen				niet onderzocht	1/1/'80-1/8/'03
Paddestoelen				niet onderzocht	1/1/'75-1/1/'03
Zoogdieren	1			slecht	1/1/'90-1/1/'03
Broedvogels	13			goed	1/1/'90-1/1/'02
Watervogels	24	-	-	redelijk	'90/'91 -'01/'02
Reptielen				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Amfibieën				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Vissen				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Dagvlinders				niet onderzocht	1/1/'92-1/4/'03
Nachtvlinders				niet onderzocht	1/1/'80-1/1/'03
Libellen				matig	1/1/'90-1/1/'03
Sprinkhanen				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'03
Overige ongewervelden				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'03

Rapportage voor kilometerhok X: X:129 / Y:426

Soortgroep	Soort uit Flora- en faunawet	Soort uit Habitat-/ Vogelrichtlijn	Rode lijst soort	Volledigheid	Actualiteit
Vaatplanten	1		5	goed	1/1/'90-1/10/'01
Mossen				niet onderzocht	1/1/'80-1/8/'03
Korstmossen				niet onderzocht	1/1/'80-1/8/'03
Paddestoelen				niet onderzocht	1/1/'75-1/1/'03
Zoogdieren	5	3		slecht	1/1/'90-1/1/'03
Broedvogels				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'02
Watervogels	37	-	-	redelijk	'90/'91 -'01/'02
Reptielen				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Amfibieën	1			slecht	1/1/'85-1/1/'03
Vissen				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Dagvlinders				niet onderzocht	1/1/'92-1/4/'03
Nachtvlinders				niet onderzocht	1/1/'80-1/1/'03
Libellen				matig	1/1/'90-1/1/'03
Sprinkhanen				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'03
Overige ongewervelden			1	tenminste één groep onderzocht	1/1/'90-1/1/'03

Rapportage voor kilometerhok X: X:129 / Y:427

Soortgroep	Soort uit Flora- en faunawet	Soort uit Habitat-/ Vogelrichtlijn	Rode lijst soort	Volledigheid	Actualiteit
Vaatplanten			1	goed	1/1/'75-31/12/'89
Mossen				niet onderzocht	1/1/'80-1/8/'03
Korstmossen				niet onderzocht	1/1/'80-1/8/'03
Paddestoelen				niet onderzocht	1/1/'75-1/1/'03
Zoogdieren	2			slecht	1/1/'90-1/1/'03
Broedvogels				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'02
Watervogels	24	-	-	redelijk	'90/'91 -'01/'02
Reptielen				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Amfibieën				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Vissen				niet onderzocht	1/1/'85-1/1/'03
Dagvlinders				niet onderzocht	1/1/'92-1/4/'03
Nachtvlinders				niet onderzocht	1/1/'80-1/1/'03
Libellen				matig	1/1/'90-1/1/'03
Sprinkhanen				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'03
Overige ongewervelden				niet onderzocht	1/1/'90-1/1/'03

BIJLAGE 2: LITERATUURLIJST

Bergmans, W. en A. Zuiderwijk, Atlas van de Nederlandse amfibieën en reptielen, uitgeverij KNNV, Hoogwoud, 1986.

Broekhuizen, S. e.a., Atlas van de Nederlandse zoogdieren, uitgeverij KNNV, Utrecht, 1992.

Dijkstra, V., Belangrijke zoogdiergebieden in Nederland, mededeling 37 van de Vereniging voor zoogdierkunde en zoogdierbescherming.

Edgar, Paul and Bird, David R., Convention on the conservation of European wildlife and natural habitats, Action plan for the conservation of the Crested Newt Triturus cristatus Species Complex in Europe, Strasbourg, december, 2005.

Klaassen O. 2004. Hoog Dalem. Levering vogelgegevens. SOVON rapport GA 2004-006 SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

SAB, adviesrapport, quick scan flora en fauna Hoog Dalem, 2 augustus, 2004

Vereniging voor Zoogdierkunde en Zoogdierbescherming, 25 februari 2004.

Vreeken, B.J. 2004. Woningbouw Hoog Dalem; toelichting bij de floristische verspreidingsgegevens. Rapport 2004.043. Stichting FLORON, Leiden.

SOVON Vogelonderzoek Nederland, 2002. Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998-2000 – Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.

Websites:

www.ravon.nl

www.vleermuis.net

www.natuurloket.nl

www.vogelbescherming.nl

www.minlnv.nl

BIJLAGE 3: KAART PLANGEBIED 1:25000

BIJLAGE 4: VELDONDERZOEK AD ECO

Veldonderzoek in het kader van de Flora- en faunawet bouwlocatie Hoog Dalem, gemeente Gorinchem

Kenmerk 2006.035 d.d. 16 mei 2006

Inleiding

Geoffreerd is veldonderzoek te doen naar het gebruik van het gebied en de in liggende gebouwen door Vleermuizen, naar de aanwezigheid van de Kleine modderkruiper en naar het voorkomen van weidevogels.

Waarnemingen aan overige soorten die van belang kunnen zijn zullen eveneens gemeld worden.

Onderzoeksmethode:

Het onderzoek is uitgevoerd door zichtwaarnemingen voor weidevogels, door bemonstering met een schepnet voor de kleine modderkruiper en voor de Vleermuizen waarnemen met een batdetector, Petterson 100 door Ir. G. Nijland.

Het gebied is bezocht op 30 maart voor een eerste verkenning. Op 28 april bij vrij koud helder weer 10 -15 °C en 12 mei, bij redelijk weer, ongeveer 19-16 °C en weinig wind, is het onderzoek uitgevoerd.

Vleermuizen

Op 12 mei zijn pas later op de avond aan de Laagdalemseweg vleermuizen waargenomen. Dit wijst erop dat er geen vleermuizen hun verblijfplaats hebben aan de Laagdalemseweg maar van elders komen. Er vlogen toen 4-8 Gewone dwergvleermuizen. Bij een goede invulling van de nieuwe wijk met groen zullen deze dieren hier ook in de toekomst kunnen jagen.

Bij de zuiveringsinstallatie en het de houtopstanden ten westen hiervan vlogen 4-6 Gewone dwergvleermuizen die waarschijnlijk ergens op het terrein van de installatie verblijven.

Hiervoor geldt hetzelfde bij goede invulling van het groen in de wijk.

Elders in het gebied zijn geen vleermuizen waargenomen.

Weidevogels

Totaal zijn op 28 april de volgende weidevogels waargenomen:

- 13 paar Kievit
- 1 paar Grutto
- 2 paar Scholekster
- 1 paar Graspieper

Verder broeden hier Wilde eend, Meerkoet, Waterhoen, Tjiftjaf, Vink, Zwartkop, Roodborst, Winterkoning, Merel en Zanglijster. Aanwezig waren Nijlgans (max 35), Stormmeeuw, Zilvermeeuw, Kleine Mantelmeeuw, Houtduif en Ekster.

BIJLAGE 5 : KWALIFICATIE AD ECO

Ir. G. Nijland
Ecologisch onderzoek- en adviesbureau AD. ECO.
Spankerenseweg 11
6974 BA Leuvenheim
tel: 0575 567959 mobiel: 06 14287568
Mail: info@ad-eco.nl
Geboren: 5 februari 1950, Oudeschild, Texel

Opleiding:

Lorenz Lyceum Haarlem HBSb, diploma 1967.

Landbouw Hogeschool Wageningen richting Bosbouw met specialisatie Natuurbeheer.
Vakken: Natuurbeheer en -behoud (hoofdvak), Vegetatiekunde en plantenoecologie (verzwaard bijvak), Houtteelt (bijvak) en Planologie (bijvak) Diploma januari 1974.

Werkervaring:

1971 - 1973	Student-assistent bij afd. Vegetatiekunde en Plantenoecologie, flora-excursies en practica.
1974	Tijdelijk medewerker Landbouw Hogeschool afd. Vegetatiekunde en Plantenoecologie
1975 - 1979	Medewerker afdeling milieukartering Provinciale Planologische Dienst van Drenthe, milieukartering vegetatie en fysische geografie.
1979 - 1980	Medewerker beleidsafdeling Staatsbosbeheer Noord-Holland, Natuurbeheersplannen voor Waterland en medewerking aan een Landschapstructuurplan Noord-Kennemerland.
1981 - 1982	Wetenschappelijk medewerker Rijksinstituut voor Natuurbeheer in Leersum: opstellen van een literatuuroverzicht over de relatie tussen Natuur en Verkeer en Wegen.
1983 - 1989	Medewerker onderzoek en beheersplannen van de Stichting het Drentse Landschap.
1989 - heden	Zelfstandig adviseur onder de naam AD.ECO ecologisch onderzoeks- en adviesbureau.

Huidige nevenactiviteiten:

- Lid Stichtingsbestuur van de Stichting het Geldersch Landschap en van de Stichting Vrienden der Geldersche Kastelen.
- Lid landinrichtingscommissie(op dit moment kavelruilcommissie) Epe-Vaassen Oost.
- Penningmeester Netwerk Groene Bureaus.

Is tevens in het bezit van een ontheffing voor veldwerk van Netwerk Groene Bureaus

BIJLAGE 6 : AFSCHRIFT TOEKENNING ONTHEFFING FLORA- EN FAUNAWET

Gemeente Gorinchem
G. Biesheuvel
Postbus 108
4200 AC GORINCHEM

uw brief van	uw kenmerk	ons kenmerk	datum
7 juli 2006	60918.01	ff75c.06.toek.0215.mg	5 oktober 2006
onderwerp		doorkiesnummer	bijlagen
Flora- en faunawet, art. 75		0800-22 333 22	1

Geachte heer Biesheuvel,

Naar aanleiding van uw verzoek van 10 juli 2006, geregistreerd onder aanvraagnummer FF/75C/2006/0215, om een ontheffing als bedoeld in artikel 75 van de Flora- en faunawet te krijgen, deel ik u het volgende mee.

Hierbij ontvangt u de ontheffing die u heeft aangevraagd, van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 9, 11 en 13, lid 1, van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het vangen, bemachtigen of met het oog daarop opsporen; het beschadigen, vernielen, wegnemen of verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de kleine modderkruiper.

De aanvraag

De aanvraag heeft betrekking op de realisatie van het project "Woningbouw Hoog Dalem" in de gemeente Gorinchem. Dit project behelst de realisatie van 1400 woningen als mede ondersteunende commerciële en maatschappelijke voorzieningen. De ontwikkeling zal plaatsvinden in circa zes of zeven fasen van ongeveer 200 woningen over een periode van ongeveer 8 jaar. Het stedenbouwkundig ontwerp voorziet in de realisatie van eilanden en linten afwisselend met groene ruimten en watervoorzieningen. Hiertoe wordt een deel van de sloten gedempt, wordt de centrale watergang aangepast en worden een aantal nieuwe watergangen gecreëerd. Ontheffing wordt gevraagd van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 9, 10, 11 en 13, lid 1, van de Flora- en faunawet voor wat betreft exemplaren van de kleine modderkruiper, voor de periode van 15 oktober 2006 tot en met 15 oktober 2011.

Overwegingen

Wettelijk kader

Beschermde soorten

De kleine modderkruiper is een beschermde inheemse diersoort als bedoeld in artikel 4, lid 1, onder d, van de Flora- en faunawet en behoort niet tot de beschermde soorten ge-

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
5 oktober 2006	ff75c.06.toek.0215.mg	2

noemd in bijlage IV van de EU-Habitatrichtlijn en bijlage 1, behorende bij het Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantensoorten (28 november 2000, Stb. 525).

Verbodsbepalingen

Op grond van de artikelen 9, 10, 11 en 13, lid 1, van de Flora- en faunawet is het onder meer verboden om beschermde inheemse diersoorten te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen; opzettelijk te verontrusten; nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren; te vervoeren en onder zich te hebben.

Ontheffing

Er is ontheffing aangevraagd van de verbodsbepaling genoemd in artikel 10 van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het opzettelijk verontrusten. Opzettelijke verontrusting is bij de voorziene werkzaamheden echter niet aan de orde. Indien u handelt overeenkomstig de zorgplicht genoemd in artikel 2 van de Flora- en faunawet is er geen sprake van het opzettelijk verontrusten van de beschermde soorten. Een ontheffing van de verbodsbepaling genoemd in artikel 10 van de Flora- en faunawet is derhalve niet aan de orde.

Op grond van artikel 75, lid 5 van de Flora- en faunawet worden ontheffingen slechts verleend wanneer er geen afbreuk wordt gedaan aan een gunstige staat van instandhouding van de soort.

Instandhouding van de soort

De kleine modderkruiper is in het plangebied aangetroffen. De soort komt ook in de omgeving van het plangebied voor en er worden nieuwe watergangen gegraven. Het gedeeltelijk dempen en vergraven van de watergangen betekent een verstoring, beschadiging en vernieling van vaste rust- en verblijfplaatsen van deze soort. Er blijft in de directe omgeving voldoende geschikte habitat aanwezig en de nieuwe watergangen zullen op termijn ook geschikt leefgebied vormen. Om de negatieve effecten ten aanzien van de soort tot een minimum te beperken stelt u de volgende maatregelen voor:

- De maanden juni en juli zijn de meest kwetsbare periode voor de kleine modderkruiper (voortplanting). In deze periode dienen geen werkzaamheden aan de watergangen te worden uitgevoerd.
- De aanwezige kleine modderkruipers zullen de te dempen watergangen waarschijnlijk niet ontvluchten, omdat deze soort zich overdag en bij verstoring in de modderlaag verschuilt. Bij geheel of gedeeltelijk dempen van watergangen dienen de aanwezige kleine modderkruipers in de nabijgelegen watergang te worden uitgezet. Dit kan door een te dempen watergang af te dammen, tot op 20 centimeter. waterdiepte leeg te pompen en de aanwezige exemplaren dan weg te vangen.
- De hoofdwaterweg wordt op een aantal punten verbreed. Dit dient langzaam te gebeuren zodat eventueel aanwezige dieren niet gedood worden. Slib wat wordt opgeschept dient te worden gecontroleerd. Eventuele vissen dienen weer te worden teruggezet.
- De maatregelen dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een ter zake kundige op het gebied van vissen.

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
5 oktober 2006	ff75c.06.toek.0215.mg	3

De door u voorgestelde maatregelen zijn niet voldoende. Derhalve zullen aanvullende voorwaarden in de ontheffing worden opgenomen. De gunstige staat van instandhouding van de kleine modderkruiper komt niet in gevaar, mits gewerkt wordt conform de bovengenoemde maatregelen en volgens de overige in de ontheffing opgelegde voorwaarden.

Zorgplicht

Voor de soort waarvoor ik u ontheffing verleen, bent u gehouden aan de in de ontheffing opgenomen voorwaarden. Voor alle soorten echter, geldt de zorgplicht ex artikel 2 van de Flora- en faunawet, die van toepassing is op zowel beschermde als onbeschermde dieren en plantensoorten, ongeacht vrijstelling of ontheffing. Op grond hiervan dient u zoveel als redelijkerwijs mogelijk is schade aan deze soorten te voorkomen.

Vogels

U geeft aan dat als de voorgenomen activiteiten starten buiten het broedseizoen van vogels er geen sprake is van aantasting of verstoring van actieve nestplaatsen. Voor de meeste vogelsoorten is dit een geschikte werkwijze. Tevens is het toegestaan om te voorkomen dat broedgevallen zich voordoen op locaties waar moet worden gewerkt. Wellicht ten overvloede wil ik er op wijzen dat in het kader van de Flora- en faunawet voor het broedseizoen geen standaardperiode wordt gehanteerd. Van belang is of een broedgeval verstoord wordt, ongeacht de datum. Van enkele vogelsoorten zijn de vaste rust- en verblijfplaatsen jaarrond beschermd. Het gaat hierbij met name om spechten en uilen. Voor het verwijderen van dergelijke verblijfplaatsen is te allen tijde een ontheffing vereist. Indien het onvermijdelijk is dat broedgevallen binnen de invloedssfeer van de werkzaamheden worden verstoord, dient u hiervoor een aanvullende ontheffing aan te vragen. Ontheffingen voor versturende werkzaamheden tijdens het broedseizoen worden slechts bij hoge uitzondering verleend. Veelal is er het alternatief om de werkzaamheden uit te stellen tot na de broedperiode van aanwezige soorten. Het is tevens toegestaan om te voorkomen dat vogels tot broeden komen.

Conclusie

Gelet op het voorgaande verleen ik u bijgaande ontheffing ex artikel 75 van de Flora- en faunawet. Aan deze ontheffing zijn voorwaarden verbonden.

De ontheffing en de voorwaarden treft u hierbij aan.

Datum	Kenmerk	Vervolgblad
5 oktober 2006	ff75c.06.toek.0215.mg	4

Bezwaar

Het kan zijn dat u het met deze beslissing niet eens bent. U kunt dan (net als andere belanghebbenden) binnen zes weken na de verzenddatum van deze brief, bezwaar maken. U doet dit door een brief te sturen aan Dienst Regelingen, afdeling Juridische Zaken, Postbus 1191, 3300 BD Dordrecht. Uw bezwaarschrift moet ten minste bevatten:

- uw naam en adres
- de vermelding: 'ontheffing artikel 75 Flora- en faunawet' en het aanvraagnummer
- een afschrift van deze brief
- de redenen van uw bezwaar
- de datum van uw bezwaarschrift
- uw handtekening

Als u iemand machtigt namens u bezwaar te maken, vergeet u dan niet een door u ondertekende machtigingsverklaring mee te sturen.

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT,
voor deze,
de teammanager uitvoering Dienst Regelingen,

Drs. ing. S.N.J. Vreeburg

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKwaliteit

Naar aanleiding van het verzoek van de heer G. Biesheuvel
namens de gemeente Gorinchem, op 10 juli 2006

gelet op artikel 75, lid vijf, van de Flora- en faunawet

Verleent hierbij aan:	Gemeente Gorinchem
Adres:	Stadhuisplein 1
Postcode en woonplaats:	4205 AZ GORINCHEM
Voor het tijdvak van:	15 oktober 2006 tot en met 14 oktober 2011

ONTHEFFING

FF/75C/2006/0215

Van de verbodsbepalingen genoemd in de artikelen 9, 11 en 13, lid 1, van de Flora- en faunawet voor zover dit betreft het vangen, bemachtigen of met het oog daarop opsporen; het beschadigen, vernielen, wegnemen of verstoren van voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van de kleine modderkruiper (*Cobitis taenia*).

Het gebied waarvoor de ontheffing geldt is het plangebied "Hoogdalem" gelegen aan de oostkant van Gorinchem, zoals weergegeven op de kaart in Bijlage 3 van het bij de aanvraag gevoegde rapport "Projectplan flora en fauna Hoog Dalem, gemeente Gorinchem", projectnummer 89.32.02/60918 d.d. 7 juli 2006.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorwaarden verbonden:

Algemene voorwaarden

1. De ontheffing wordt slechts voor de hierboven genoemde soort en beschreven verboden handelingen verleend.
2. De ontheffing geldt alleen voor de uitvoering van de werkzaamheden, zoals vermeld in de projectomschrijving voor zover in deze ontheffing zelf niet anders is aangegeven.
3. Indien bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen of andere handelingen noodzakelijk zijn, dient de ontheffinghouder onverwijld contact op te nemen met Dienst Regelingen.
4. De gemeente Gorinchem (hierna te noemen: de ontheffinghouder) blijft te allen tijde verantwoordelijk voor de strikte naleving van de voorwaarden van deze ontheffing. Ook voor de uitvoering, bekostiging en het beheer van deze maatregelen blijft de ontheffinghouder primair verantwoordelijk en aansprakelijk.
5. De ontheffinghouder kan organisaties of personen aanwijzen die middels een machtiging gebruik kunnen maken van deze ontheffing (gemachtigde). In dit geval dient deze een kopie van de verleende machtigingen aan Dienst Regelingen, Postbus 1191, 3300 BD Dordrecht te zenden.
De machtigingen vermelden in ieder geval de volgende gegevens:
 - a. volledige naam, adres, woonplaats en geboortedatum van degene aan wie de machtiging is verleend;
 - b. soort(en) en eventuele aantallen waarvoor de machtiging geldt;
 - c. de handelingen die mogen worden verricht;
 - d. plaats(en) waar de handelingen mogen worden verricht;
 - e. omschrijving kwalificaties m.b.t. kennis van de te machtigen persoon;
 - f. periode waarvoor de machtiging geldt.

- De gemachtigde dient zijn machtiging op eerste vordering te tonen aan de toezichthouder of opsporingsambtenaar.
- De gebruiker van deze ontheffing draagt bij het verrichten van de handelingen waarvoor de ontheffing verleend is deze ontheffing of een kopie ervan bij zich. Indien de gebruiker een gemachtigde is, dient zijn machtiging te zijn gehecht aan een kopie van deze ontheffing. De gebruiker van de ontheffing dient de ontheffing op eerste vordering te tonen aan een bevoegd toezichthouder of opsporingsambtenaar.

Specifieke voorwaarden

- De ontheffinghouder dient bij de planning van de werkzaamheden rekening te houden met de seizoensactiviteiten van de aanwezige beschermde soort, om verstoring in de meest kwetsbare perioden (voortplanting) te voorkomen. Derhalve dienen de werkzaamheden niet te worden uitgevoerd in de periode juni/juli en bij voorkeur in de maanden september of oktober.
- Aanwezige exemplaren van de kleine modderkruiper dienen te worden gevangen en elders uitgezet. In verband met de beperkte afstanden die kleine vissoorten kunnen afleggen, dienen sloten die langer zijn dan 25 meter te worden afgedamd, tot op circa 20 centimeter te worden leeggepompt en vervolgens leeggevestigd. Gevangen exemplaren dienen te worden uitgezet in een geschikte biotoop in de directe omgeving waar geen werkzaamheden (meer) plaatsvinden. In sloten die korter zijn dan 25 meter kunnen de aanwezige vissen vooruitlopend op de demping worden opgejaagd met behulp van een schepnet. Door met het schepnet door het water te waden, waarbij ook de modderlaag wordt meegenomen, kunnen vissen worden verjaagd. Eventueel kunnen met het schepnet vissen worden gevangen en overgezet.
- In de watergang die wordt vergraven dienen de aanwezige kleine modderkruipers voorafgaand aan de graafwerkzaamheden te worden verjaagd en/of gevangen door met een schepnet door het water te waden, waarbij nadrukkelijk ook de modderlaag wordt meegenomen. Eventueel gevangen exemplaren dienen te worden overgezet naar een geschikte watergang in de directe omgeving waar geen werkzaamheden (meer) plaatsvinden. De werkzaamheden dienen in één richting plaats te vinden.
- De werkzaamheden en de bovengenoemde maatregelen dienen te worden uitgevoerd onder begeleiding van een ter zake kundige¹ op het gebied van vissen.

Overige voorwaarden

- Deze ontheffing kan worden ingetrokken, indien blijkt dat de ontheffinghouder zich niet houdt aan de voorwaarden.
- Aanspreekpunt in het kader van deze ontheffing en de daaruit voortvloeiende voorwaarden is Dienst Regelingen, Postbus 1191, 3300 BD Dordrecht.

Dordrecht, 5 oktober 2006

DE MINISTER VAN LANDBOUW, NATUUR EN VOEDSELKWALITEIT,
voor deze,
de teammanager uitvoering Dienst Regelingen,

Drs. ing. S.N.J. Vreeburg

¹ Onder een ter zake kundige wordt verstaan een persoon die:

- Op HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of
- Als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau dat is aangesloten bij het netwerk Groene Bureaus en/of
- Zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals Das en Boom, VZZ, RAVON, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, VOFF, SOVON, etc.)